

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

652

ELIMU KWA MICHEZO

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2008

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka kila sehemu **B** and **C**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** zina alama **thelathini (30)** kila moja.
4. Vikokotozi **haviruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii

1. Toa maana ya “utamaduni wa michezo” na eleza nafasi yake katika kukuza mshikamano wa kitaifa.

Utamaduni wa michezo ni mtazamo, tabia na desturi zinazojengeka katika jamii kupitia ushiriki wa pamoja kwenye shughuli za michezo. Unahusisha mazoea ya kudumu kama kushiriki mashindano, kuheshimu sheria na kuenzi ushindani wa haki.

Utamaduni huu huchangia mshikamano wa kitaifa kwa kuwa huwaleta watu wa makabila, dini na jinsia tofauti pamoja. Kupitia mashindano ya kitaifa, wananchi huungana na kushangilia pamoja, jambo linalojenga mshikamano na kupunguza mgawanyiko wa kijamii.

2. Eleza tofauti za msingi kati ya michezo ya burudani na michezo ya kitaaluma.

Michezo ya burudani ni shughuli zinazofanywa kwa lengo la kujifurahisha na kuburudisha akili bila masharti makubwa ya ushindani. Mfano ni jogging, kucheza bao au kuogelea kwa starehe.

Michezo ya kitaaluma ni michezo inayochezwa kwa kufuata kanuni rasmi na mara nyingi hutoa kipato kwa wachezaji. Mfano ni mpira wa miguu, riadha na mpira wa kikapu wa kulipwa.

Tofauti kubwa ipo katika malengo, kwani michezo ya burudani inalenga afya na starehe wakati michezo ya kitaaluma inalenga ushindani na kipato.

3. Jadili athari za teknolojia katika kuboresha au kuharibu michezo ya kisasa.

Teknolojia imeboresha michezo kwa kuleta vifaa vya kisasa vya mazoezi vinavyoongeza ufanisi wa wachezaji. Pia, imerahisisha uamuzi wa waamuzi kupitia matumizi ya VAR na teknolojia za ufuatiliaji wa mechi.

Hata hivyo, teknolojia pia imeleta changamoto. Baadhi ya mashabiki hulalamika kuwa mashindano hupoteza ladha ya asili kutokana na utegemezi mkubwa wa teknolojia. Vilevile, gharama za vifaa vya kisasa hufanya nchi maskini kushindwa kuendana na kasi ya maendeleo ya michezo.

4. Eleza umuhimu wa mazoezi ya mara kwa mara katika kuboresha afya ya mwili na akili ya mwanadamu.

Mazoezi ya mara kwa mara huimarisha mfumo wa moyo na mishipa kwa kuongeza mzunguko wa damu na kupunguza magonjwa ya moyo.

Mazoezi pia huimarisha nguvu za misuli na mifupa, jambo linalopunguza udhaifu wa mwili na kuboresha uwezo wa kufanya kazi za kila siku.

Kwa upande wa akili, mazoezi hupunguza msongo wa mawazo kwa kuchochea homoni za furaha na kuongeza umakini na kumbukumbu. Hii huwasaidia watu kuwa na utendaji bora wa kiakili.

5. Changanua nafasi ya michezo ya shule za sekondari katika kugundua na kukuza vipaji vya vijana.

Shule za sekondari ndizo sehemu za kwanza ambapo vipaji vya michezo huonekana wazi. Mashindano ya shule huwapa vijana fursa ya kuonyesha uwezo wao mbele ya walimu na wataalamu wa michezo.

Kupitia mashindano hayo, walimu na wakufunzi huwatambua wanafunzi wenye vipaji na kuwasaidia kupata mafunzo ya kitaalamu zaidi. Hii huwajengea msingi wa kuwa wachezaji wa kitaifa na kimataifa.

Aidha, shule za sekondari hutoa nafasi ya vijana kushiriki mara kwa mara, jambo linalowasaidia kukua kitalanta na kupata nidhamu ya michezo mapema.

6. Eleza jinsi michezo inavyoweza kutumika kama nyenzo ya kuimarisha mshirikiano wa kijamii mashuleni.

Michezo huwaleta wanafunzi kutoka tabaka mbalimbali pamoja kushiriki lengo moja la kushinda au kujiburudisha. Hii hujenga mshirikiano na heshima kati yao.

Shuleni, michezo pia husaidia kupunguza chuki na ugomvi. Wanafunzi wanaposhiriki pamoja hujifunza kushirikiana na kukubali tofauti zao.

Vilevile, michezo hutengeneza uhusiano wa urafiki wa kudumu unaowawezesha wanafunzi kushirikiana hata katika masomo na maisha ya kila siku.

7. Tathmini nafasi ya michezo katika kuendeleza mshikamano wa kikabila.

Michezo ni chombo kinachovunja mipaka ya kikabila kwa kuwa huwaleta watu kutoka makabila tofauti kushirikiana kama timu moja. Wachezaji hujifunza kuamini wenzao bila kujali kabila.

Mashindano ya kitaifa huwaleta wananchi wote pamoja kushangilia timu moja ya taifa. Hali hii huondoa mgawanyiko wa kikabila na kujenga mshikamano wa kitaifa.

Aidha, michezo hufundisha heshima na mshirikiano, hali inayosaidia kupunguza ubaguzi wa kikabila katika jamii.

8. Eleza athari za utandawazi kwa maendeleo ya michezo nchini Tanzania.

Utandawazi umechangia kwa kuleta mbinu mpya za mafunzo na vifaa vya kisasa vinavyosaidia kukuza michezo. Pia umefungua milango ya wachezaji wa Tanzania kushiriki mashindano ya kimataifa.

Hata hivyo, utandawazi pia umeleta changamoto kama kuiga mifumo ya kigeni bila kuzingatia mazingira ya ndani. Mara nyingine wachezaji wenye vipaji hukimbilia nje na kuacha michezo ya ndani ikidorora.

Pamoja na changamoto hizo, utandawazi umechangia kuongeza hamasa ya mashindano na kuvutia uwekezaji wa makampuni ya kimataifa.

9. Jadili nafasi ya wanawake katika uongozi wa michezo na changamoto wanazokumbana nazo.

Wanawake wanaposhiriki katika uongozi wa michezo huchangia kuleta usawa wa kijinsia na kutoa mitazamo mipya katika maamuzi. Wengi wameonyesha uwezo mkubwa katika kusimamia vyama vya michezo.

Changamoto kubwa wanayokumbana nayo ni mtazamo hasi wa kijamii unaoamini kuwa uongozi wa michezo ni wa wanaume pekee. Hali hii hupunguza nafasi ya wanawake kupanda ngazi za uongozi.

Pia, wanawake hukosa fursa za kielimu na kifedha zinazowawezesha kuingia kwenye nafasi hizo kwa ufanisi, jambo linalozuia mchango wao kuonekana kikamilifu.

10. Eleza uhusiano kati ya maadili ya michezo na nidhamu ya kitaaluma ya mwanafunzi.

Maadili ya michezo kama uadilifu, heshima na uvumilivu hujenga nidhamu ya mwanafunzi katika masomo. Mwanafunzi anayejifunza kufuata sheria za michezo huchukua tabia hiyo na kuitumia katika masomo.

Maadili haya pia hufundisha umuhimu wa kushirikiana. Nidhamu ya kushirikiana katika michezo husaidia wanafunzi kushirikiana katika kujifunza darasani.

Aidha, michezo hufundisha nidhamu ya kutekeleza majukumu kwa wakati, hali inayohusiana moja kwa moja na nidhamu ya kitaaluma.

SEHEMU B (Alama 30)

Jibu maswali mawili katika sehemu hii

11. Eleza mchango wa michezo katika kulinda vijana dhidi ya maovu ya kijamii.

Michezo huwapa vijana shughuli mbadala za kutumia muda wao. Wakati vijana wanaposhiriki michezo, hupunguza nafasi ya kuzurura mitaani na kushiriki vitendo kama ulevi, wizi na matumizi ya dawa za kulevya.

Michezo pia huwajengea vijana nidhamu na uwajibikaji. Kanuni na sheria za michezo huwafundisha kuishi kwa maadili mema, jambo linalowaepusha kujiingiza katika tabia mbovu za kijamii.

Aidha, michezo huwapa vijana marafiki wapya wenye maadili mazuri. Ushirikiano wa timu huunda urafiki wa kudumu na kuondoa makundi hatarishi ya kihalifu ambayo mara nyingi huvutia vijana wasiokuwa na shughuli.

12. Changanua nafasi ya michezo katika kukuza mshirikiano wa kikanda kupitia mashindano ya michezo ya shule.

Mashindano ya michezo ya shule za kikanda huchochea mshirikiano kwa kuwa huwaleta pamoja wanafunzi na walimu kutoka maeneo mbalimbali. Ushirikiano huu hujenga urafiki na kuimarisha mshikamano wa kikanda.

Mashindano haya pia huchochea mafunzo ya heshima na mshikamano. Wanafunzi wanaposhindana hukutana na tamaduni tofauti na kujifunza kuzikubali, jambo linalojenga mshirikiano wa kikanda.

Zaidi ya hapo, mashindano ya shule hutoa fursa kwa vijana kujitambulisha kitalanta nje ya maeneo yao, na hivyo kujenga mtandao wa kielimu na kijamii unaoongeza mshikamano wa kikanda.

13. Jadili mchango wa michezo katika kukuza mshikamano wa kidini na uvumilivu katika jamii.

Michezo huchangia mshikamano wa kidini kwa kuwaleta pamoja watu wa imani mbalimbali kushiriki kama timu moja au kushangilia upande mmoja. Hii huondoa upendeleo wa kidini na kujenga mshirikiano.

Michezo pia hufundisha uvumilivu. Wachezaji wanaposhindana, hujifunza kukubali matokeo bila kujali tofauti zao za imani. Hali hii huimarisha mshikamano na heshima ya kidini katika jamii.

Vilevile, michezo ya kijamii hutoa jukwaa la majadiliano ya amani kati ya watu wa dini tofauti. Kupitia michezo, viongozi wa dini na waumini hukutana na kushirikiana kwa heshima na mshirikiano.

14. Eleza nafasi ya vyombo vya habari katika kuendeleza michezo na changamoto zinazohusiana na jukumu hili.

Vyombo vya habari huendeleza michezo kwa kutangaza mashindano na kutoa habari za michezo. Kupitia matangazo haya, michezo hupata mashabiki wengi na kuongeza mapato ya mashindano.

Vyombo vya habari pia huchochea hamasa ya vijana kushiriki michezo. Habari za mafanikio ya wachezaji huwatia moyo vijana kuiga mifano hiyo na kuendeleza vipaji vyao.

Hata hivyo, changamoto kubwa ni upendeleo wa vyombo vya habari. Mara nyingi michezo fulani kama mpira wa miguu hupata nafasi kubwa kuliko mingine, jambo linalosababisha michezo mingine kudorora. Aidha, vyombo vya habari vinaweza kueneza taarifa zisizo sahihi zinazopotosha jamii.

SEHEMU C (Alama 30)

Jibu maswali mawili katika sehemu hii

15. Tathmini mchango wa michezo katika kuimarisha diplomasia ya Afrika kupitia mashindano ya Bara la Afrika (AFCON).

Mashindano ya AFCON huchangia diplomasia kwa kuwa huwaleta viongozi na wananchi wa nchi mbalimbali za Afrika pamoja. Hali hii huimarisha mawasiliano ya kidiplomasia nje ya siasa.

Michezo hii pia huimarisha mshikamano wa bara kwa kuonyesha mshirikiano wa kidugu. Mataifa hushindana kwa heshima, jambo linalopunguza uhasama wa kisiasa na kijamii.

Aidha, AFCON hutoa fursa za kibiashara na kiuchumi kati ya nchi. Ushirikiano wa aina hii huimarisha diplomasia ya Afrika na kuongeza mshikamano wa kidiplomasia wa bara lote.

16. Jadili nafasi ya michezo katika kuimarisha uchumi wa vijana kupitia ajira rasmi na zisizo rasmi.

Michezo hutoa ajira rasmi kwa vijana kama wachezaji wa kulipwa, makocha na waamuzi. Hii huwapa kipato cha uhakika na kuboresha maisha yao.

Ajira zisizo rasmi pia hutokana na michezo, mfano biashara ya vifaa vya michezo, uuzaji wa chakula viwanjani na huduma za usafiri wakati wa mashindano. Hali hii huwapa vijana chanzo cha kipato.

Kwa ujumla, michezo huimarisha uchumi wa vijana kwa kuwapa nafasi ya kujitegemea kifedha na kupunguza utegemezi wa ajira za kiserikali.

17. Eleza changamoto za kisera zinazokwamisha maendeleo ya michezo nchini Tanzania.

Changamoto kubwa ni upungufu wa sera thabiti za michezo. Mara nyingi sera zilizopo haziwekewi vipaumbele vya kutosha na utekelezaji wake ni dhaifu.

Pia, kuna changamoto ya ukosefu wa sera ya ufadhili wa kudumu. Michezo hutegemea bajeti ndogo ya serikali na wadhamini wachache, hali inayokwamisha maendeleo ya sekta hii.

Zaidi ya hapo, sera za elimu mara nyingi haziungi mkono michezo vya kutosha. Mwitikio mkubwa huwekwa kwenye masomo ya darasani huku michezo ikiachwa kama nyongeza isiyopewa uzito.

18. Changanua nafasi ya michezo katika kujenga mshikamano wa kimataifa kwa kupitia michezo ya Olimpiki.

Michezo ya Olimpiki huwaleta pamoja wachezaji kutoka mataifa yote duniani bila kujali tofauti za kisiasa au kiuchumi. Ushirikiano huu hujenga mshikamano wa kimataifa.

Kupitia Olimpiki, tamaduni tofauti huoneshwa kwa heshima. Watu hujifunza kuvumiliana na kuheshimu tofauti zao, jambo linaloongeza mshikamano wa amani duniani.

Zaidi ya hapo, Olimpiki huchangia mshirikiano wa kiuchumi na kibiashara kati ya nchi. Mataifa huingia kwenye ushirikiano mpya kupitia michezo, hali inayoongeza mshikamano wa kimataifa.